

Сцэнарыі
“Не словам адзіным, але . . . буквіцай”
(да 500 - годдзя беларускага друкарства)

2017 год, 1 верасня.

Жабінкаўская ЦРБ

Слайд 1 (Заставка)

Афармленне залы:

- *На задніке сцены надпіс назвы мерапрыемства “Не словам адзіным, але... буквіцай” і надпіс “500 год беларускага кнігадрукавання”.*
- *Афармлена кніжная выстава “Спачатку было слова”.*
- *Для правядзення свята кнігі “Не словам адзіным, але...буквіцай” неабходна 2 вядучых і выканаўца песень.*

***Гучыць песня “Белая ластаўка” ў выкананні А. Пракошынай,
муз. Кандрусевіча, сл. О. Болдыравай***

Слайд 2 (Відэа)

На экран праецыруецца мультымедычная прэзентацыя фільма “Першадрук”.

Слайд 3 (Застаўка)

Вядучы 1: Добры дзень, паважаныя сябры! Мы рады вітаць вас у гэтай утульнай зале. Сёняшнее свята кнігі “Не словам адзіным, але... буквіцай”, прысвячаецца 500-годдзю беларускага пісьменства і кнігадрукарства.

Слайд 4

Вядучы 2: Што мы ведаем пра мінулае? Ёсць немала цікавых гістарычных дадзеных пра наш старажытны край. Вялікія падзеі мінулага часу, якія адбываліся на Полаччыне ў XII стагоддзі, называюць значным перыядам самавызначэння народаў. Восем соцён гадоў аддзяляе нас ад таго веку.

Слайд 5

Полацк – адзін з найстарэйшых гарадоў Беларусі. У тыя часы ён быў духоўнай сталіцай нашай Бацькаўшчыны.

Вядучы 1: На старажытных беларускіх землях здаўна пражывала вялікая колькасць прадстаўнікоў розных нацыянальнасцей. Вядома, што пачынаючы з XII стагоддзя была створана надзвычай багатая і разнастайная кніжная спадчына на старажытнай беларускай, царкоўнаславянскай, рускай, польскай, лацінскай і іншых мовах.

Вядучы 2: Беларускі народ мае продкаў, дзейнасць якіх складае цэлыя эпохі ў культурным жыцці краіны. Наша зямля нарадзіла шмат знакамітых людзей. *(Слайд 6)* Рагвалода і Рагнеду, Міколу Гусоўскага і Сімяона Полацкага, Ефрасінню Полацкую і Кірылу Тураўскага і іншых. Гэтыя людзі стаялі ля вытокаў асветніцкай дзейнасці заходніх славян.

Вядучы 1: Няма на Беларусі горада, які даў бы Радзіме столькі знакамітых людзей, як старажытны Полацк.

Слайд 7

На берагах Дзвіны і Палаты, ў Полацку, на свет з'явілася дзяўчынка, якой наканавана было далучыць да свайго імя назву роднага горада. Князеўна, ігумення, выдатная асветніца, яна пакінула аб сабе ў душы народа глыбокую пашану і памяць. Гэта была Ефрасіння Полацкая.

Слайд 8

Ў дванаццаць гадоў дзяўчынка зрабіла найважнейшы духоўна-маральны выбар – аддаць сябе служэнню Богу. На працягу часу, ў Полацку, Еўфрасіння заснавала жаночы і мужчынскі манастыры, пабудавала некалькі школ для дзяцей мясцовых сялян. Многія простыя людзі знаходзяць прытулак у манастырскіх сценах, вучацца грамаце. Ефрасіння старалася, каб храмы і манастыры вабілі да сябе, каб сэрцы людскія знаходзілі ў іх спакой і ачышчэнне ад зямных клопатаў. Слава вялікая ідзе сярод беларускага народа пра манастыры і школы ў Вялікім Полацку. Амаль усё сваё жыццё Ефрасіння займалася любімай, але вельмі цяжкай працай – перапісваннем старажытных кніг. Дзякуючы гэтаму мы ведаем Еўфрасінню Полацкую, як жанчыну, якая ўнесла асабісты ўклад у асветніцкую дзейнасць таго часу.

Слайд 9

Вядучы 2: А доля ж была ў крывіцкіх жанчын з кудзеляю, з прасніцай злучана.

Яна ж за асветніцкі слаўны пачын
дастойна прайшла ў неўміручасць...
Яшчэ над Дзвіною старыя багі
ў сялібах людзьмі карагодзяць,
яе ўжо прывабіў свет праўды другі,
што неслі Кірыл і Мяфодзій...
Валодае смела князеўна пяром,
людзьмі завалодаць сумее.
Асветніца наша, духоўны ўладар,
паганства і цемру скарыла,
каб Полацк узвысіць...

Ларыса Геніюш

Слайд 10

Вядучы 1: У Полацку, каля Дзвіны і белакаменнага Сафійскага сабора нарадзіўся чалавек, якога назвалі Сімяонам. Пасля заканчэння школы, ён пазнаваў высокія навукі ў Кіеве, быў студэнтам акадэміі ў Вільне. (**Слайд 11**) Доўгі час ён плённа працаваў у Маскве, дзе напісаў больш за дзесяць кніг. Менавіта там, за актыўную асветніцкую, пісьменную і грамадскую дзейнасць атрымаў новае імя – Сімяон Полацкі. Найвялікшую славу пісьменніку прынес пераклад вядомага ўсім “Псалтыра” на старажытную беларускую мову. Гэта быў асобны пераклад. У тыя часы Сімяон Полацкі стаў першым, хто тэкст кнігі спачатку пераклаў з царкоўнаславянскай мовы на старажытную беларускую, а потым зрабіў гэты тэкст вершаваным. Сваёй шырокай і таленавітай дзейнасцю ён праславіў свой народ і родны горад. Ён час вайны на тэрыторыі Вялікага княства Літоўскага вярнуўся да дому. У Полацку прыняў манаскі пострыг і застаўся ў Богаяўленскім манастыры.

Слайд 12

Вядучы 2: “Златоуст, паче всех воссиявший нам на Русь”, – так нашы далёкія продкі называлі Кірылу Тураўскага. Ён лічыцца першым пісьменнікам еўрапейскага ўзроўню, што жыў і нарадзіўся на тэрыторыі сучаснай Беларусі, зараз гэта горад Тураў у Гомельскай вобласці.

Слайд 13

Да нас дайшлі 60 твораў пісьменніка. Найбольш вядомыя: “Слова – указанне, адкуль жыццё ў людзей бязжэннае”, а таксама “Слова на вербніцу”, “Слова на Вялікдзень” і іншыя.

Слайд 14

Сярод асветнікаў адметных
Сярэднявечнае пары –
Залатавусны прапаведнік
Залатакупальнай царквы.
Ён адукацыю ад грэкаў
Пры княжым атрымаў двары
Казаннаў – цудадзейных лекаў
Для душ – нямала ён стварыў.

Слайд 15

Як вялікая падзяка беларускага народа таленавітаму пісьменніку і асветніку ў горадзе Тураве, названага ў памяць знакамитага суайчынніка, ўзвялічаны 7-метровы помнік Кірылу Тураўскаму.

Слайд 16

Вядучы 1: Але прарокам беларускага адраджэння, прадвеснікам новай эпохі даследчыкі па праву называюць першадрукара, славутага палачаніна, вучонага-асветніка Францыска Скарыну. Менавіта таму ў гэтым годзе **сучасная Беларусь святкуе 500 год з дня выхаду першай кнігі Скарыны.**

Слайд 17

Яшчэ ў дні старыя, у век наш лучынны,
Аб горадзе Полацку слава ішла, –
Друкар там выдатны Георгій Скарына,
Што зоры, рассыпаў па роднай краіне
Крыштальныя словы навукі – святла;
Нямала народаў з крыніц яго піла
І брала ад мудрасці вечны агонь,
У літарах першых знаходзячы сілу...
Ты слаўна, зямля, што вякам нарадзіла
Такога выдатнага сына свайго!

Пятрусь Броўка

Слайд 18

Вядучы 2: Па найбольш верагоднай версіі, прыблізна ў 1490 годзе, ў слаўным горадзе Полацку, ў купца Лукі Скарыны нарадзіўся хлопчык, якога назвалі Францішкам. Тут прайшлі яго дзіцячыя і юнацкія гады, тут ён пазнаёміўся з бытам, нормама і

звычаймі гараджан. Ад бацькоў Францішак пераняў любоў да беларускага краю і роднага горада.

Слайд 19

Дзе нябёсы расквечаны зорамі,
Дзе зямля п'е нектар белых рос,
На сутоках дзвух рэк і гісторыі
Узнімаўся наш Полацк і рос.

Вядучы 1: Францыск Скарына з поспехам закончыў пачатковы курс навук у Полацку пры манастыры і добра авалодаў абяззковай тады лацінскай мовай. Ужо падлеткам Франціск пазнае пра цяжкасці жыцця, калі прачытвае “Псалтыр” і назаўсёды застаецца пры кніжнай мудрасці.

Слайд 20

Вядучы 2: У 14-15 год у юнака ўзнікае моцнае жаданне шырэй пазнаць свет, узбагаціць сябе ведамі продкаў, дасягнуць вышэйшых навуковых ступеняў і прысвяціць сваё жыццё асвеце свайго народа. Ужо тады ён зразумеў, што толькі шырокія веды дапамогуць яму быць запатрабаваным у жыцці. Трэба было вучыцца далей.

Марыў калісці славыты Скарына,
“Ціснучы” кнігі на мове бацькоў,
Простаму люду ў роднай краіне
Зробіць даступнай ён мудрасць вякоў.

Вядучы 1: У той час усе вышэйшыя ўстановы знаходзіліся ў Заходняй Еўропе і атрымаць вышэйшую адукацыю маглі толькі дзеці каталікаў. (**Слайд 21**) Дакладна вядома, што ў 1504 годзе, дзякуючы выключным ведам Францыска Скарыны – праваслаўнага, прымаюць у Ягелонскі ўніверсітэт у Кракаве, на факультэт свабодных мастацтваў.

Вядучы 2: Некалькі гадоў ён старана пазнае шэраг новых для яго навук, з поспехам здае экзамен і атрымлівае званне доктара філасофіі. У гэтай вышэйшай установе выкладалася і першасная медыцынская адукацыя, якая вельмі зацікавіла юнака і значна пашырыла яго круггляд.

Слайд 22

Вядучы 1: У час вучобы Скарыны ва ўніверсітэце, ў Кракаве здарылася вельмі значная падзея – адкрылася першая ў свеце друкарня, у якой выдаваліся кнігі з кірылічным шрыфтам. Верагодна, тады Скарына пазнаёміўся з кнігадрукарствам і вызначыў галоўную мэту свайго жыцця – пасвяціць сябе друкарскай справе.

Слайд 23

Вядучы 2: Францыск Скарына з 1509 года працуе сакратаром караля Даніі, адначасова вучыцца ў мясцовым універсітэце. Але неспадзявана пакідае пасадку і адпраўляецца ў італьянскі горад Падую, каб здаць экзамен па медыцынскім навукам.

Прышоў да нас з аддаленных абацтваў
Вучоны, але бедны чалавек:
Хоць мае званне доктара мастацтваў,
Ён звездаў і нішчымніцу і здзек.

Слайд 24

Вядучы 1: У той час Падуанскі ўніверсітэт быў самым прэстыжным і старэйшым ва Ўсходняй Еўропе. Атрымаўшы згоду экзаменацыйнай калегіі, Скарына абараняе свае навуковыя тэзісы і бліскуча вытрымлівае іспыт. Як сведчаць запісы ўніверсітэта, 9 лістапада 1512 года Скарына атрымаў дыплом і званне доктара медыцынскіх навук. (*Слайд 25*) Праз гады, у адным з залаў універсітэта, з’явіцца партрэт выдатнага беларуса, як аднаго з першых асветнікаў Еўропы.

Слайд 26

Вядучы 2: Скарына многа вандраваў па гарадах Еўропы, знаёміўся з кнігадрукарствам. Ён выконваў тытанічную працу па перакладзе і рэдагаванню старадаўніх тэкстаў на старажытную беларускую мову. Яму спатрэбіліся вялікія веды вучонага, філосафа, асветніка, мастака, друкара і талент пісьменніка.

Слайд 27

Вядучы 1: Вядома, што Скарына пераклаў на старажытную беларускую мову дваццаць дзве біблейскія кнігі і “Псалтыр” на стараславянскую, з напісанымі ім прадмовамі, пасляслоўямі і гістарычнымі каментарыямі. У той час Скарына слыў, як адзін з самых высокаадукаваных вучоных Еўропы.

Слайд 28

Вядучы 2: Цэнтрам сваёй выдавецкай дзейнасці Скарына абраў Прагу і гэта не выпадкова. Там ужо існавала калісьці наладжаная ім жа руская друкарня са спецыяльна адлітымі камплектамі славянскіх шрыфтоў і выдатнымі гравіравальнымі ілюстрацыямі. Менавіта з гэтага часу пачынаецца актыўная творчая праца Скарыны, як друкара.

Слайд 29

Вядучы 1: У жніўні 1517 года з’явілася першая надрукаваная Скарынай кніга “Псалтыр”. У тым жа годзе свет пабачылі чатыры кнігі Старога Завету на старажытнай беларускай мове. Друкарства не спынялася, а толькі набірала сілу. На працягу наступных двух гадоў свет убачылі яшчэ дзевятнаццаць кніг. Гэты час для Францыска Скарыны быў самым дзейным і плённым у творчай біяграфіі асветніка.

Слайд 30

Вядучы 2: У сваіх пражскіх выданнях, упершыню ў друкарстве, таленавіты беларус увёў у тэкстах прамежкі між словамі, зрабіў абавязковымі водступы – абзацы, а таксама катэгарычна адмовіўся ад скарачэння слоў. За тры гады жыцця ў Празе Скарына дасягнуў бліскучых вынікаў, якія абясмерцілі яго імя.

Слайд 31

Душу маю запаланілі кнігі,
Яны і днём і ноччу сняцца мне ...
Свяціліся як пацеркі з брыльянтаў,
Як жэмчуг, прад якім я трапятаў,
“Азы” і “букі” тоўстых фаліянтаў,
Што я ў сафійскай кніжыцы гартаў.
Лічу я кнігі скарбамі сваімі,
Хачу, каб непісьменнасці імгла
Святла, што выпраменьваецца імі,
Не зацямніла, не перамагла!

Слайд 32

Скарына не парываў сувязяў з родным краем. У 1520 годзе ён вяртаецца на радзіму і ў Вільне абсталёўвае сваю друкарню. У хуткім часе з’яўляецца першая кніга Вялікага княства Літоўскага “Малая падарожная кніжыца” і біблейская кніга “Апостал”.

Слайд 33

Вядучы 1: Выдавецкая дзейнасць нашага геніяльнага суайчынніка зрабіла вялікі ўплыў на замацаванне этнічнасці беларусаў і на культуру ўсходнееўрапейскіх народаў. Скарына, будучы асобай выключна шырокай эрудыцыі, вайшоў у гісторыю беларускага народа, як таленавіты першадрукар і пісьменнік, асветнік і гуманіст, перакладчык і медык, батанік і астраном. Разнастайныя, шырокія веды ён прысвяціў вялікай справе свайго жыцця – асветніцкай дзейнасці і служэнню свайму народу.

Слайд 34

Вядучы 2: Выдадзеная ў Празе “Біблія Руская”, падштурхнула беларусаў да друкарскай дзейнасці. Адна з самых першых друкарняў на тэрыторыі Беларусі была арганізавана ў Брэсце. (*Слайд 35*) У гэтым горадзе ўбачылі свет больш за сорок кніг, самая вядомая з якіх – “Брэсцкая Біблія”. Кніга выйшла ў 1563 годзе ў скураной вокладцы, ў ёй было 738 старонак, мноства гравюр, заставак і ілюстрацый.

Слайд 36

Вядучы 1: Друкарні адкрываліся на беларускіх землях і ў іншых гарадах. Адна з вядомых на тэрыторыі Віцебскай вобласці, друкарня, заснаваная Васілём Цяпінскім, выпусціла знакамітае “Евангелле”.

Слайд 37

Пачала дзейнічаць Нясвіжская друкарня Сымона Буднага, урэшце з’явілася кніга “Пра апраўданне грэшнага чалавека перад Богам”.

У гэтыя гады ў Заблудаве працаваў друкарскі станок і святло пабачылі дзве кнігі – “Евангелле вучыцельнае” і “Псалстыр”.

Слайд 38

Вядучы 2: У Вільні братамі Мамонічамі адкрыта друкарня з правам выпускаць кнігі прававога характару. Першым афіцыйным выданнем стала кніга “Трыбунал”. Менавіта гэта друкарня выпусціла вельмі знакавае выданне “Статут Вялікага княства Літоўскага”. У канцы XVI ст. вялікая колькасць кніг, надрукаваных на тэрыторыі сучаснай Беларусі, літаральна запоўнілі Расію.

Встаўка 39 – відафільм

Слайд 40

Вядучы 1: Час няўмольны. Зараз у Беларусі працуюць тысячы друкарняў, мільённымі тыражамі выпускаюцца кнігі і газеты. Друкарская справа, пачатая 500 год таму таленавітым беларусам, паспяхова развіваецца. Імя Францыска Скарыны вядома кожнаму беларускаму школьніку. Першаму друкару ўсталяваны помнікі і мемарыяльныя дошкі ў гарадах нашай краіны. Яго імя носяць бібліятэкі, вышэйшыя ўстановы, вуліцы вялікіх і малых гарадоў. Наш народ памятае выдатнага вучонага і буйнейшага дзеяча беларускай зямлі, зрабіўшага кніжнае слова даступным для кожнага. Імя славутага палачаніна Францыска Скарыны і сёння акружана арэолам славы і вялікай пашаны. Калі на небе запальваюцца новыя зоркі, у гонар таленавітым людзям на зямлі, то адной з самых яркіх сярод іх будзе зорка Скарыны.

Праз гады і вякі – назаўсёды
Чуем мудрасці голас з даўніны,
Па жыцці крочыць з любым народам,
Сын зямлі беларускай – Скарына.

Слайд 41

Вядучы 2: Кожны год, пачынаючы з 1994, у першую нядзелю верасня ў гарадах і вёсках Беларусі святкуецца “**Дзень беларускага пісьменства**”. Беларускі народ з удзячнасцю аддае даніну павагі продкам, якія стварылі фундамент беларускай адукацыі і пісьменства ў нашай краіне. Сёння, калі 500 год таму з’явілася першае пячатнае слова ў Беларусі, галоўнае свята адбудзецца ў старажытным Полацку, горадзе, дзе нарадзіўся першы друкар нашага краю Францыск Скарына.

Слайд 42

Вядучы 2 : Няхай шуміць Скарынаўскае свята

Спявае ў сэрцах палачан,
І грае музыка заўзята,
І б’е вясёлкамі фантан.

Слайд 43

Вядучы 1:Скарына! Кніг яго крылатых

Святло нам ззяе праз вякі.
Ён сеяў мудрасці зярняты,
Каб свет пазналі землякі.
Ты шлях праклаў нам да навукі,
Не пахіснуўся ў барацьбе...

Мы верым: прынясуць і ўнукі
Ўсе кветкі верасня табе.

Надзея Ярмак

*(Гучыць песня ў выкананні А. Пракошынай “К табе, Беларусь”,
музыка і словы С. Савіцкага).*

Вядучы 2: Паважаныя сябры, на гэтым наша свята заканчваецца, але хай ніколі не скончыцца для вас сустрэча з кнігай. Шчыра дзякуем за ўвагу і чакаем у нашай бібліятэцы.

Спіс слайдаў.

1 Слайд: Застаўка да 500-годдзя кнігадрукарства.

2 Відэа: Анонс мастацкага фільма “Першадрук.”

3 Слайд: Застаўка да 500-годдзя кнігадрукарства.

4 Слайд: Герб Полацка на фоне старажытнага праваслаўнага храма.

5 Слайд: Панарама старажытнага Полацка.

6 Слайд: Партрэты Рагвалода, Рагнеды, М. Гусоўскага, С. Полацкага, Е. Полацкай, К. Тураўскага.

7 Слайд: Е. Полацкая ва ўзросце падлетка.

8 Слайд: Е. Полацкая ў адзенні манахіні.

9 Слайд: Е. Полацкая сярэдняга ўзросту ў момант перапісвання кнігі.

10 Слайд: С. Полацкі сталага ўзросту.

11 Слайд: С. Полацкі – манах.

12 Слайд: К. Тураўскі з голубам у руках на фоне храма.

13 Слайд: К. Тураўскі – кананізаваны.

14 Слайд: Помнік К. Тураўскаму ў Мінску.

15 Слайд: Помнік К. Тураўскаму на замкавай гары ў г. Тураве.

16 Слайд: Ф. Скарына на фоне старажытнай Прагі.

17 Слайд: Партрэт Ф. Скарыны на марке “Пошта СССР”.

18 Слайд: Ф. Скарына ў юнацкім узросце.

19 Слайд: Фота старажытнага Полацка.

20 Слайд: Ф. Скарына з разгорнутай кнігай.

21 Слайд: Будынак Ягелонскага ўніверсітэту.

22 Слайд: Аўдыторыя Ягелонскага ўніверсітэту.

23 Слайд: Будынак Падуанскага ўніверсітэту.

- 24 Слайд:** Здача Ф. Скарынай галоўнага экзамена ў Падуанскім універсітэце.
- 25 Слайд:** Партрэт Ф. Скарыны ў мемарыяльнай зале Падуанскага ўніверсітэта.
- 26 Слайд:** Ф. Скарына – перакладчык і рэдагавальнік старадаўніх тэкстаў.
- 27 Слайд:** Помнік Ф. Скарыны каля нацыянальнай бібліятэкі ў Мінску.
- 28 Слайд:** Старажытная Прага.
- 29 Слайд:** Ф.Скарына з першай надрукаванай кнігай “Псалтыр”.
- 30 Слайд:** Новаўвядзення Ф. Скарыны ў тэкстах надрукаваных кніг.
- 31 Слайд:** Ф. Скарына з гусіным пяром у руках.
- 32 Слайд:** “Малая падарожная кніжыца”.
- 33 Слайд:** Фотамантаж. Ф. Скарына з разгорнутай кнігай ў руках.
- 34 Слайд:** Адкрыццё друкарняў у Беларусі. Разгорнутыя кнігі.
- 35 Слайд:** “Брэсцкая Біблія”.
- 36 Слайд:** В. Цяпінскі, надрукаваныя кнігі.
- 37 Слайд:** Партрэт С. Буднага.
- 38 Слайд:** Разгорнутая кніга “Трыбунал”.
- 39 Слайд:** Відэа. Кнігадрукарства таго і сучаснага часу.
- 40 Слайд:** Помнікі Ф. Скарыне ў гарадах Беларусі.
- 41 Слайд:** Новая ўстаўка да 500-годдзя друкарства.
- 42 Слайд:** Эмблема юбілейнага свята.
- 43 Слайд:** Застаўка да 500-годдзя кнігадрукарства. (слайд – 1, 3).

Спіс выкарыстанай літаратуры.

1. Будзько, І. Лінгвістычная і тэксталагічныя асаблівасці пражскіх выданняў Францыска Скарыны / Ірына Будзько // Роднае слова. – 2017. – № 5. – С. 13-17.
2. Дашкевіч, А. Францыск Скарына – беларускі асветнік і першадрукар / Алена Дашкевіч // Роднае слова. – 2017. – № 5. – С. 70-74.
3. Майхровіч, С. Георгій Скарына / С. Майхровіч. – Мінск : Беларусь, 1966. – С. 17-178.
4. Паўлавец, Дз. Свет роднай мовы, абуджаны і натхнёны Скарынам / Дзмітрый Паўлавец // Роднае слова. – 2017. – № 5. – С. 3-7.

5. Суша, А. Быў ці не быў? або Геаграфія першадрукара / Алесь Суша // Культура. – 2017. – 3 чэрвеня (№ 22). – С. 6-7.

Электронныя рэсурсы:

1. “Першадрук” (“Первое издание”) 2017 Документальный фильм [Электронны рэсурс] // Рэжым доступу : https://www.youtube.com/watch?v=FUzN5_e_Qxw. – Загл. з экрана. – Дата звароту : 29.08.2017.
2. Музеі Беларусі. Музей беларускага кнігадрукавання. Музей-бібліятэка Сімяона Полацкага [Электронны рэсурс] // Рэжым доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=QuSyvSVoW3I>. – Загл. з экрана. – Дата звароту : 29.08.2017.

